

sygn. akt I Ns 1114/21

POSTANOWIENIE

22 grudnia 2021 roku

Sąd Rejonowy dla miasta stołecznego Warszawy w Warszawie w I Wydziale Cywilnym w składzie:

Przewodniczący: asesor sądowy Mateusz Janicki

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym 22 grudnia 2021 roku w W.

sprawy z wniosku **B. M.**

z udziałem (...) **Banku (...) Spółki Akcyjnej z siedzibą w K. i E. M.**

o zatwierdzenie oświadczenia o uchyleniu się od skutków prawnych niezłożenia w terminie oświadczenia o odrzuceniu spadku po P. M.

postanawia

odrzucić wniosek.

UZASADNIENIE

B. M. wniósł o zatwierdzenie oświadczenia o uchyleniu się od skutków prawnych niezłożenia w terminie oświadczenia odrzuceniu spadku po P. M. zmarłym 1 stycznia 2016 r., mającym w chwili śmierci miejsce zwykłego pobytu w Niemczech (wniosek k. 3-6).

Sąd zważył, co następuje:

Ponieważ spadkodawca zmarł 1 stycznia 2016 r., zgodnie z art. 83 ust. 1 rozporządzenia nr 650/2012 jurysdykcja podlega ustaleniu na podstawie tego rozporządzenia. Zgodnie z art. 4 rozporządzenia nr 650/2012 jurysdykcję do orzekania co do ogółu spraw dotyczących spadku mają sądy państwa członkowskiego, w którym zmarły miał miejsce zwykłego pobytu w chwili śmierci. Wyjątki z art. 5-9 rozporządzenia nr 650/2012 nie znajdują zastosowania wobec braku wyboru statutu spadkowego przez spadkodawcę, z kolei wyjątki z art. 10-11 rozporządzenia nr 650/2012 (w tym tzw. forum necessitatis) nie znajdują zastosowania, są bowiem zastrzeżone wyłącznie dla spadkodawców, którzy w chwili śmierci mieli miejsce zwykłego pobytu poza Unią Europejską.

Do rozważenia pozostaje wyjątek z art. 13 rozporządzenia nr 650/2012. Zgodnie z tym przepisem sądy miejsca zwykłego pobytu osoby chcącej „złożyć przed sądem oświadczenie o przyjęciu lub odrzuceniu spadku, zapisu lub udziału obowiązkowego lub oświadczenie mające na celu ograniczenie odpowiedzialności danej osoby za długi spadkowe” mają jurysdykcję „do przyjęcia takich oświadczeń”. Treść przepisu (wykładnia językowa) nie budzi jakichkolwiek wątpliwości interpretacyjnych – przed sądem miejsca swojego zwykłego pobytu innym niż „mającym jurysdykcję co do ogółu spraw dotyczących spadku” (art. 4 rozporządzenia nr 650/2012) można jedynie „złożyć oświadczenie”, do którego „przyjęcia” taki sąd ma jurysdykcję.

Do identycznych wniosków prowadzi wykładnia systemowa. (...) oświadczenia jest czynnością nieorzeczniczą, nie stanowi rozstrzygnięcia o prawach do spadku. Stąd powszechnie się przyjmuje, że sąd, który odbiera takie oświadczenie, nie bada jego ważności, skuteczności, zachowania terminu czy statusu spadkobiercy (por. J. Gudowski [w:] T. Ereciński, Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz, Warszawa 2016, art. 641, nb. 3; P. Prus [w:] M. Manowska (red.), Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz, Warszawa 2021, art. 641, nb. 1) – rola takiego sądu sprowadza się do „odebrania” oświadczenia tj. spisania protokołu (art. 641 § 4 k.p.c.) albo przyjęcia pisemnego oświadczenia (art. 1018 § 3 k.c.). Stąd zadanie to w sądach powierzono referendarzom sądowym (art. 5091 § 3 k.p.c.), którzy nie sprawują

wymiaru sprawiedliwości (art. 2 § 3 p.u.s.p.), a ponadto można tego dokonać również przed notariuszem (art. 1018 § 3 k.c.). Skuteczność takiego oświadczenia badana jest natomiast dopiero w sprawie o stwierdzenie nabycia spadku, rozpoznawanej przez sąd sprawujący wymiar sprawiedliwości (art. 5091 § 3 k.p.c. w zw. z art. 669 k.p.c.).

Od przyjęcia (odebrania) oświadczenia o odrzuceniu spadku odróżnia się zatwierdzenie oświadczenia o uchyleniu się od skutków niezłożenia w terminie oświadczenia o odrzuceniu spadku. Jest to zupełnie inna czynność, uregulowana zarówno w odrębnych przepisach prawa materialnego (art. 1019 k.c.) jak i procesowego (art. 690 k.p.c.). Ma zupełnie inną istotę, tu bowiem rola sądu jest stricte orzecznicza, nie ogranicza się bowiem do przyjęcia (odebrania) oświadczenia, polega natomiast na rozstrzygnięciu o jego skuteczności, sąd bowiem „zatwierdza” to oświadczenie, co oznacza, że bada spełnienie przesłanek do uchylenia się od skutków prawnych, czyniąc to po przeprowadzeniu rozprawy. Stąd uprawnieni do tego nie są referendarze sądowi (art. 5091 § 3 k.p.c. w zw. z art. 690 § 1 k.p.c.) ani notariusze, a wyłącznie sąd sprawujący wymiar sprawiedliwości.

Mając na uwadze powyższe, nie sposób wyklądać art. 13 rozporządzenia nr 650/2012 w ten sposób, żeby za „przyjęcie oświadczenia” poczytać również zatwierdzenia przez sąd oświadczenia o uchyleniu się od skutków prawnych. Przepis art. 13 rozporządzenia nr 650/2012 stanowi wyjątek od zasady integralności jurysdykcyjnej z art. 4 rozporządzenia nr 650/2012, stąd nie może być on wykładany w sposób rozszerzający.

Do takich samych wniosków prowadzi analiza motywów preambuły rozporządzenia nr 650/2012. W motywie (32) wskazano, że celem wyjątku z art. 13 rozporządzenia jest „ułatwienie życia spadkobiercom”, jednakże ogranicza się ono do możliwości „złożenia oświadczeń”, o którym osoby te powinny następnie poinformować „sąd rozpatrujący sprawę spadkową”. Wynika z tego niedwuznacznie, że wyłącznie sąd wyznaczony w oparciu o art. 4 rozporządzenia (tj. w oparciu o łącznik ostatniego miejsca zwykłego pobytu spadkodawcy) ma jurysdykcję do „rozpatrywania” sprawy spadkowej, a więc m.in. do rozstrzygania o skuteczności uchylenia się od skutków niezłożenia czy złożenia oświadczeń. Rzecz tę precyzuje motyw (33), gdzie wskazano, że jeśli konieczne jest poza samym złożeniem oświadczenia „wszczęć szczególnego postępowania sądowego”, to wówczas ułatwienie dopuszczające załatwienie sprawy we własnym kraju nie ma zastosowania.

W przedstawionej wykładni utwierdza art. 21 ust. 1 rozporządzenia nr 650/2012, zgodnie z którym prawem właściwym dla ogółu spraw dotyczących spadku (tzw. statutem spadkowym) jest prawo państwa, w którym zmarły miał miejsce zwykłego pobytu. Odstępstwo od zastosowania statutu spadkowego przewiduje art. 28 rozporządzenia nr 650/2012, ograniczając je do ważności oświadczenia o przyjęciu lub odrzuceniu spadku pod względem formy. W świetle tego przepisu wystarczające jest spełnienie wymogów prawa państwa, w którym osoba składająca oświadczenie ma miejsce zwykłego pobytu. Ś. koreluje to z analizowanym wyjątkiem dotyczącym jurysdykcji (art. 13 rozporządzenia nr 650/2012). Powiązanie bowiem tych dwóch wyjątków pozwala osiągnąć wyraźnie deklarowany cel prawodawcy unijnego, jakim było zapewnienie, żeby sądy rozpatrujące sprawy spadkowe stosowały co do zasady swoje własne prawo (motyw 27). Dzięki temu wszystko, do czego sprowadza się rola sądu wywodzącego swą jurysdykcję z art. 13 rozporządzenia tj. przyjęcie oświadczenia, sąd ten może dokonywać zgodnie ze swoim własnym prawem, ponieważ zachowanie formy tym prawem przewidzianej zapewni skuteczność z formalnego punktu widzenia przyjmowanemu oświadczeniu spadkobiercy. Tymczasem materialna skuteczność tego oświadczenia (w tym kwestia zachowania terminu) podlegać będzie badaniu przez sąd „rozpatrujący” sprawę spadkową jako mający jurysdykcję co do ogółu spraw dotyczących spadku i według ogólnego statutu spadkowego, obejmującego w szczególności określenie terminu na złożenie takiego oświadczenia oraz możliwości uchylenia się od skutków jego niezachowania.

Reasumując, wyłączną jurysdykcję do orzekania co do ogółu spraw dotyczących spadku po B. M., który w chwili śmierci miał miejsce zwykłego pobytu w Niemczech, mają sądy niemieckie. Wnioskodawca przed sądem polskim (jako sądem swojego miejsca pobytu) mógłby wyłącznie złożyć oświadczenie o odrzuceniu spadku. Nie może jednak od sądu polskiego oczekiwać, że rozstrzygnie co do skuteczności uchylenia się przez niego od skutków prawnych niezłożenia w terminie takiego oświadczenia. W ten sposób sąd polski, który nie ma jurysdykcji co do rozpatrywania sprawy spadkowej, rażąco naruszając prawo unijne uzurpowałby sobie uprawnienie do rozpatrzenia takiej sprawy w zakresie zatwierdzenia uchylenia się przez wnioskodawcę od skutków niezłożenia w terminie oświadczenia o odrzuceniu

spadku. Co istotne, termin na odrzucenie spadku jest przedmiotem statutu spadkowego (prawa niemieckiego – wynosi 6 tygodni zgodnie z § 1954 (...)), podobnie jak dopuszczalność i forma (sposób) uchylenia się od skutków niezachowania tego terminu, z kolei prawo polskie zastosowanie może znaleźć wedle art. 28 rozporządzenia nr 650/2012 wyłącznie do formy złożenia oświadczenia o odrzuceniu spadku.

Zgodnie z art. 15 rozporządzenia 650/2012 w przypadku gdy do sądu państwa członkowskiego wniesiono sprawę spadkową, co do której sąd ten nie ma jurysdykcji na mocy niniejszego rozporządzenia, sąd ten stwierdza z urzędu brak swojej jurysdykcji. Nastąpiło to zgodnie z art. 1099 § 1 k.p.c. przez odrzucenie wniosku. Gdyby sąd rozpoznał sprawę mimo braku jurysdykcji, postępowanie byłoby nieważne (art. 1099 § 2 k.p.c.).

Z.ądzenia:

- odnotować uzasadnienie,

- odpis postanowienia z uzasadnieniem doręczyć pełnomocnikowi wnioskodawcy adw. H. W. przez umieszczenie w portalu informacyjnym.

W., 24 lutego 2022 roku asesor sądowy Mateusz Janicki